A nighttime photograph of a city skyline, likely New York City, featuring several illuminated skyscrapers. The lights are primarily blue and white, with some red accents. The buildings are out of focus, creating a bokeh effect. The sky is dark, and the overall atmosphere is vibrant and modern.

Иқтисодий ўсишга, аввало, рақобатдош
саноат занжирларини яратиш ҳамда бундай
лойиҳаларга инвестицияларни кўпайтириш
орқали эришилади.

Ш. Мирзиёев
Ўзбекистон Республикаси Президенти

Лойиҳа ташкилотчиси:

“Ўзсаноатқурилишбанк” АТБ

Тузувчи:

“ЎзқурилишматериалЛИТИ” МЧЖ илмий-тадқиқот ва инжиниринг маркази.

Тақризчилар:

М.Х.Юсупов - «Ўзсаноатқурилишматериаллари» уюшмаси бўлим бошлиғи, и.ф.н.

И.О.Дўстмаматов - “ЎзқурилишматериалЛИТИ” МЧЖ илмий-тадқиқот ва инжиниринг маркази етакчи мутахассиси.

Ушбу қўлланма

“Ўзсаноатқурилишбанк” АТБ туҳфаси ҳисобланади.

© “Ўзсаноатқурилишбанк” АТБ – 2021

© “ЎзқурилишматериалЛИТИ” МЧЖ – 2021

Ушбу қўлланма «Ўзсаноатқурилишбанк» АТБ, «Ўзсаноатқурилишматериаллари» уюшмаси, ҳамда «ЎзқурилишматериалЛИТИ» МЧЖ илмий-тадқиқот ва инжиниринг маркази томонидан линолеум ишлаб чиқаришни ташкил этиш ниятидаги тадбиркорлар учун амалий-услубий қўлланма мақсадида яратилди.

Амалий-услубий қўлланмадан фойдаланиб линолеум ишлаб чиқариш ҳақида умумий маълумот олиш, керакли хом ашё турлари, мав-

жуд заҳиралар, ишлаб чиқариш технологиялари, сифат, меъёрий ҳужжатлар, ўлчов воситалари, иқтисодий самарадорлик кўрсаткичлари, экологик меъёрлар ва атроф муҳитга таъсири, техника хавфсизлиги, саноат санитария қоидалари, тадбиркорликни рўйхатдан ўтказиш ҳамда тижорат банкларидан кредит олиш тартиблари келтирилган.

Ушбу қўлланмадан фойдаланиб ўз бизнесингизни бошланг!

Сизга ёрдам берганимиздан миннатдормиз!

МУНДАРИЖА

Кириш	6
I. Линолеум ҳақида қисқача маълумот	12
1.1 Республикада линолеум ишлаб чиқариш истиқболлари ва жаҳон тажрибаси	14
1.2 Линолеум турлари ва физик-механик кўрсаткичлари	22
1.3 Линолеум материалларининг муқобил қурилиш материалларидан афзалликлари	28

1.4 Ишлаб чиқариш
ҳолати рақамларда 30

**II. Хом ашё турлари ва
мавжуд заҳиралар 34**

2.1 Хом ашё турлари 36

2.2 Республика
ҳудудларида мавжуд
хом ашё заҳиралари 40

**III. Ишлаб чиқариш
технологиялари 42**

3.1 Маҳсулотни ишлаб
чиқарувчи ускиналар 44

**IV. Сифат, меъёрий
ҳужжатлар ва ўлчов
воситалари 48**

4.1 Стандарт
ва сифат
кўрсаткичлари 50

4.2 Мувофиқлик
сертификати ва
уни online тарзда
расмийлаштириш 54

4.3 Ўлчов
воситалари
ва уларни
қиёслов кўриги 56

**V. Самарадорлик
кўрсаткичлари 58**

**VI. Экологик меъёрлар
ва атроф муҳитга таъсири 62**

6.1 Экологик меъёрлар
ва тартибга солувчи
ҳужжатлар 64

6.2 Экологик
ҳужжатларни
расмийлаштириш 68

**VII. Меҳнатни
муҳофаза қилиш 70**

7.1 Техника хавфсизлиги
ва саноат санитария
қоидалари 72

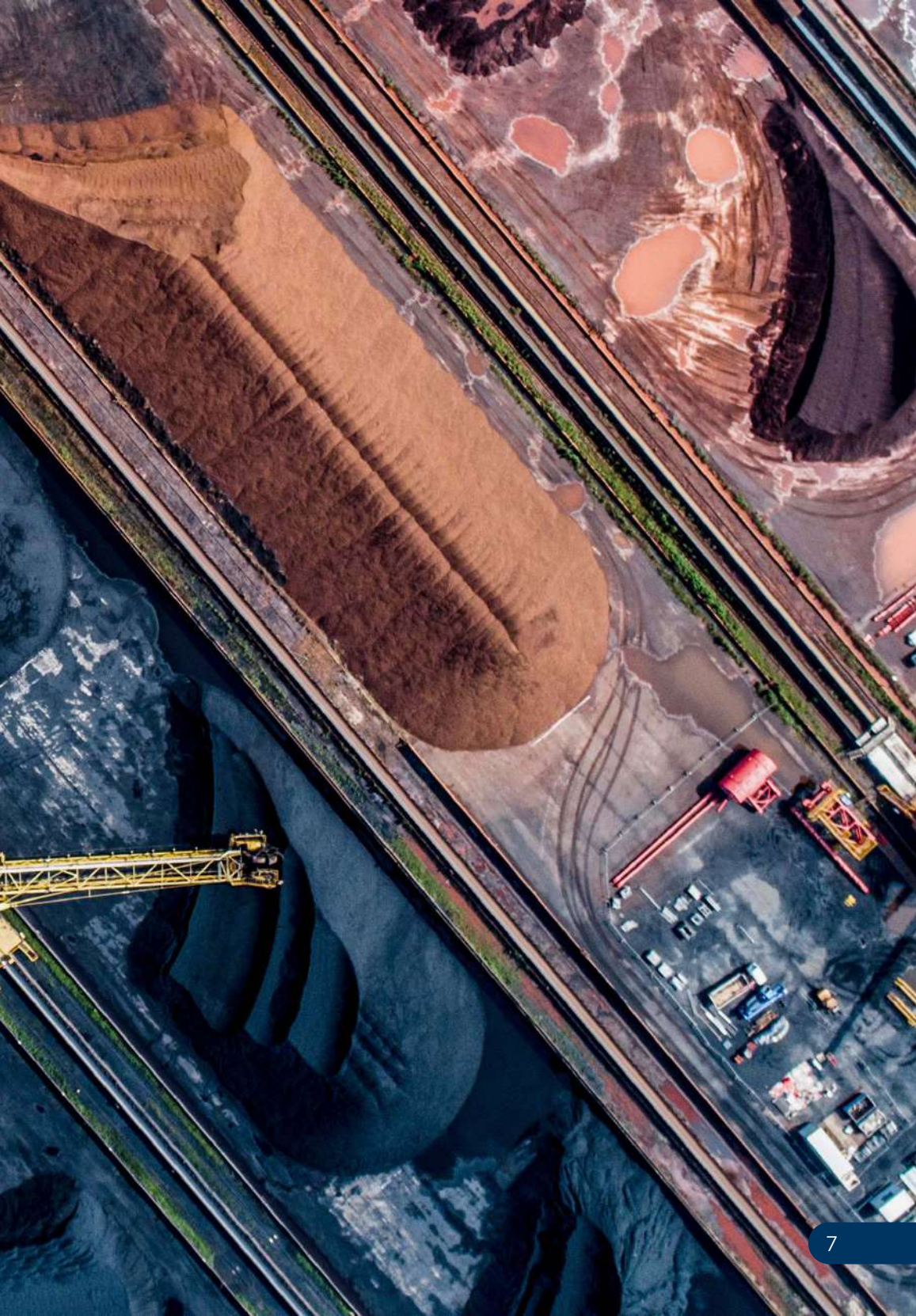
**VIII. Тадбиркорлик
субъектларини интернет
тармоғи орқали давлат
рўйхатидан ўтказиш
механизми 78**

**IX. Янги ташкил
этилган тадбиркорлик
субъектларини
молиялаштириш тартиби 80**

**Фойдаланилган
адабиётлар 82**

КИРИШ

Бизга маълумки ҳозирги кунда аҳолини арзон турар-жойлар билан таъминлаш, ижтимоий соҳа объектлари, нотурар ва аҳоли турар жойлари учун сифатли, арзон, замонавий қурилиш материаллари

билан таъминлаш давр талабидир. Маълумки қурилиш ишларини асосий қисмини қурилиш материаллари ташкил этади. Инновацион янги энергия тежамкор, сифатли, арзон, енгил қурилиш материаллари ишлаб

чиқариш соҳаси тараққиёти муҳим омил сифатида қаралмоқда.

Сўнги йилларда дунёда қурилиш жараёнида энергия тежамкор, инновацион қурилиш материалларидан фойдаланиш бино-иншоотнинг таннари арзон бўлиши ҳамда қурилиш ишларини тез фурсатда, сифатли амалга оширишда муҳим омил бўлиб хизмат қилмоқда. Шу жумладан қурилаётган объектларнинг ички пардозбоб маҳсулотларини ишлаб чиқариш йилдан йилга такомиллашмоқда.

Бугунги кунга келиб Ўзбекистонда ҳам пардозбоб маҳсулотларнинг тури йилдан

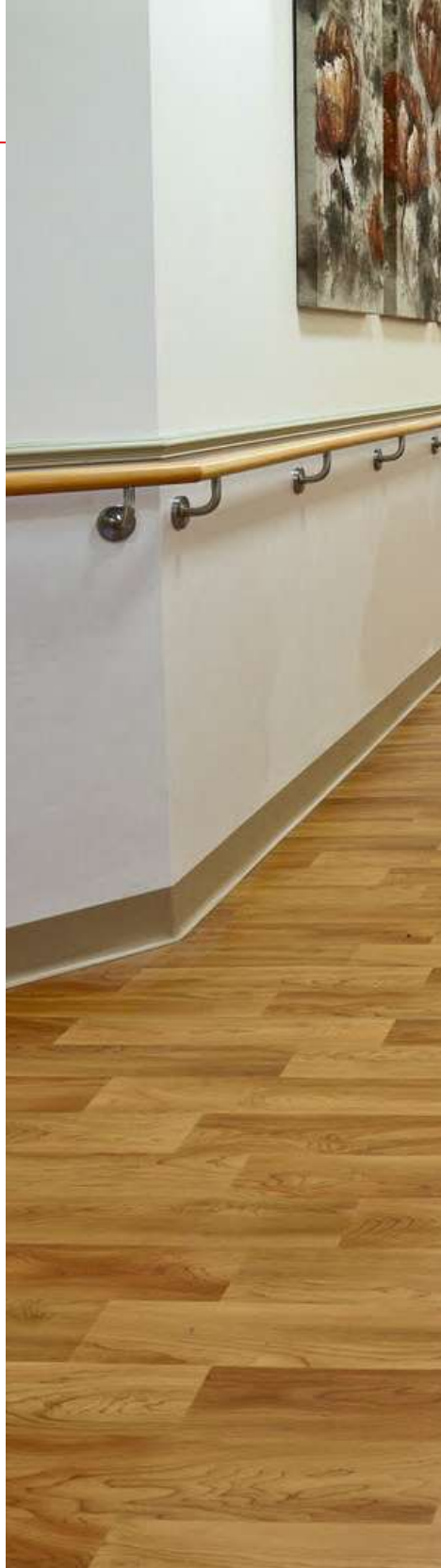
йилга ортиб бормоқда. Бозорларда турли хил пол қопламалари мавжуд, ammo уларнинг ичида энг оммабоп бўлган тури бу линолеумдир.

Линолеум (лотинча: «Линум» - зиғир мато ва «олеум» - мой) - полимер рулон (ўрам) материал бўлиб асоси зиғир матодан ташкил топган иссиқлик товуш изоляцияли бир ва кўп қаватли маҳсулотдир.

Линолеум микроблар ва микроскопик организмларнинг ўсишига табиий равишда тўсқинлик қилади, бу эса уни мактабларда ва шифохоналарда оммабоп қурилиш материалга айлантирди. У шикастланишга ва ёнғинга чидамлилиги

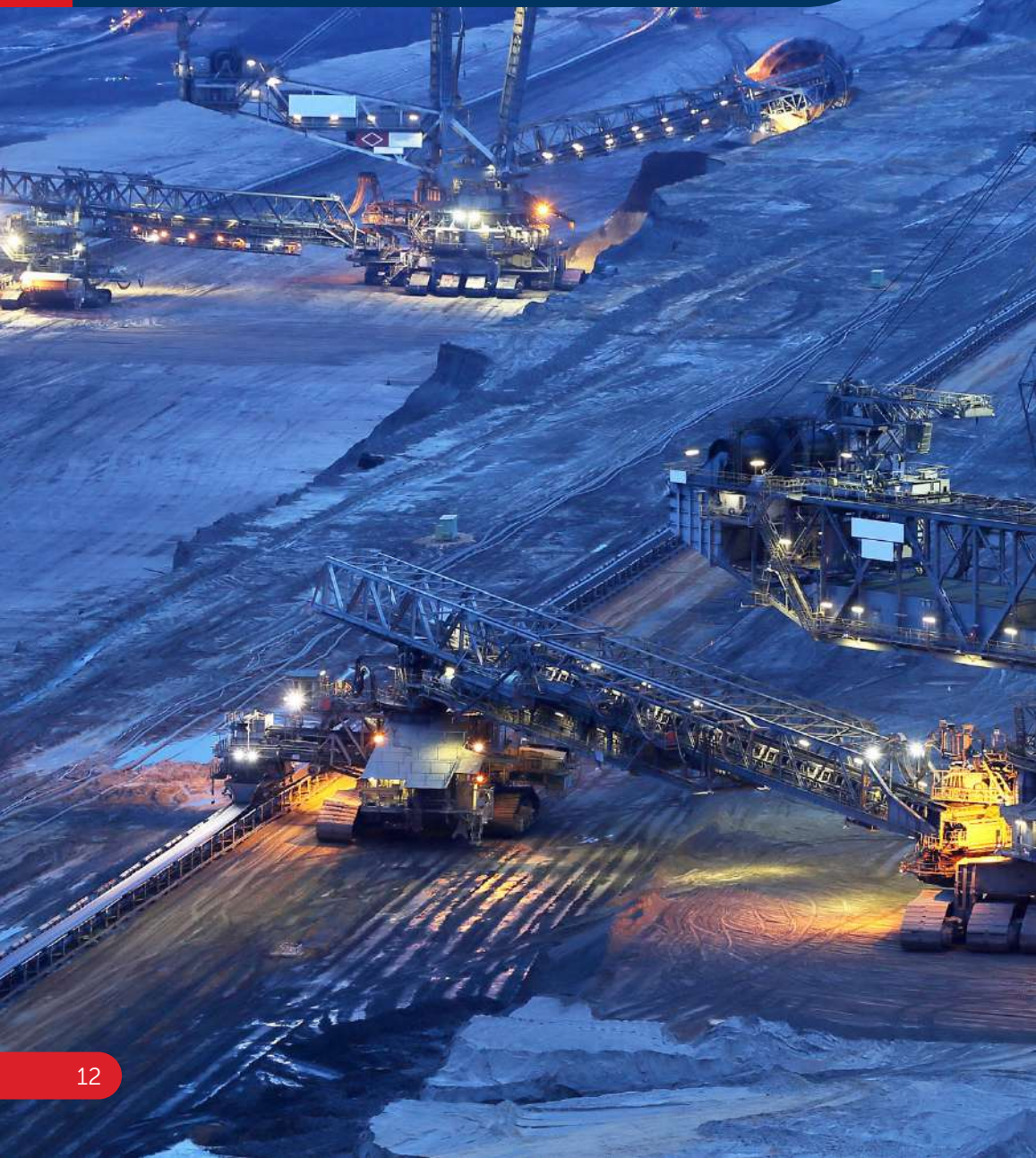

хамда юқори қаршилиги билан ажралиб туради. Узоқ вақт хизмат қилади, чунки у ранг ёрқинлиги ва шаклини йўқотмайди. Бу эса ошхона учун ҳам қулайдир. Линолеум ёгга ва кўплаб моддаларга чидамли сиртга эга. Унинг таркибининг бир қисми бўлган зиғир мато унинг бактерицидлик хусусиятини оширади. Линолеум маҳсулоти сифатнинг ажойиб комбинацияси бўлиб у нисбатан кам пул эвазига функционал хусусиятларга ва жозибали кўринишга эга бўлган маҳсулот сотиб олиш имкониятини беради. Линолеум маҳсулоти турли хил рангларда ишлаб чиқарилиб у ҳар бир уйга ўзгача кўрк бағишлайди. Бу эса харидорларни ўзига жалб қилади. Шу сабабли линолеум маҳсулотига бўлган талаб кундан кунга кучайиб бормоқда.

I. ЛИНОЛЕУМ ҲАҚИДА ҚИСҚАЧА МАЪЛУМОТ

1.1 Республикада линолеум ишлаб чиқариш истиқболлари ва жаҳон тажрибаси

Бугунги кунда Республика-мизда линолеум маҳсулоти ишлаб чиқариш ва уни сотиш тобора ривожланиб бормоқда. Умуман олганда бугунги кунда юртимизда 10 мингга яқин қурилиш материаллари ишлаб чиқарувчи корхоналар мавжуд бўлиб, 180 турдан ошиқ қурилиш материаллари ишлаб чиқарилиб, шулар жумласидан линолеум ҳам Россия, Украина, Қозоғистон, Қирғизистон, Туркменистон, Озарбайжон, Тожикистон ва Афғонистонга етказиб берилмоқда. Маҳаллий қурилиш материаллари ичида линолеумнинг талабга нисбатан таъминланганлик даражаси 86,6 % ни ташкил этади.

Ўрта Чирчиқ туманидаги "Sanfa products" жамоаси пол қопламалари линолеум яъни ишлаб чиқариш борасида ўзига хос тажриба тизимини яратди. Жамоада меҳнат қилаётган ишбилармон ёшлар маҳсулотларни хорижий давлатларга экспорт қилишдан мўмай даромад топишмоқда. Ўтган йили 3 мил-

лион 600 минг доллар қийматидаги линолеумлар экспорт қилинди. Бу йил эса мазкур кўрсаткични бундан-да ошириш режалаштирилган. Шунингдек, 2020-2021 йилларда ишлаб чиқариш қувватларини 35 фоизгача ошириш кўзда тутилган.

Яна бир йирик ишлаб чиқарувчи ташкилотлардан бири «СПЕКТР СТРОЙ ИНВЕСТ» МЧЖ, Тошкент шаҳри Чилонзор туманида жойлашган бўлиб у 1 йил (май 2020 - апрел 2021) мобайнида 7232 минг кв.метр линолеум ишлаб чиқарган. Ундан ташқари Самарқанд шаҳридаги «Мастер Строй Маркет», Фарғонада «ФАРФОНА ЧАРМ ПОЛИМЕР», Бухорода «ТЕМИРОВА» хусусий фирмаси ҳамда Тошкент шаҳри, Учтепа туманида ҳам «ЛИНОЛЕУМ ДЕСОР ЭКСЛЮСИВЕ» МЧЖ корхоналарида линолеум ишлаб чиқариш бўйича кенг кўламда изчил ишлар олиб борилмоқда. Умуман олганда Республикамининг бошқа вилоятларида ҳам

жумладан Наманган, Фарғонада ҳам линолеум ишлаб чиқариш йўлга қўйилган.

Шу маънода ўтган йилларда, пойтахтимиздаги «Ўзэкспомарказ» мажмуасида иш бошлаган «Қурилиш — UzBuild — 2020» XXI халқаро кўرғазмасининг аҳамияти катта. Бинобарин, Ўзбекистон Республикаси Қурилиш вазирлиги, Инвестициялар ва

ташқи савдо вазирликлари, «Ўзсаноатқурилишматериаллари» уюшмаси, Савдо-саноат палатаси каби ташкилотлар томонидан ўтказилаётган мазкур тадбир ўз самарасини берди. Жорий йилда уюшма томонидан ушбу лойиҳалар бўйича барча манбалар ҳисобидан 2,5 млн. кв. метр линолеум, олиш ҳамда қайта ишлаш ишлари амалга оширилган.

ЛИНОЛЕУМ ИШЛАБ ЧИҚАРИШДА ЖАҲОН ТАЖРИБАСИ

Россия Федерациясида линолеум ишлаб чиқариш: Россияда линолеумнинг энг йирик ишлаб чиқарувчиларидан бири бу – машҳур халқаро бренд Таркетт брендидир. Бугунги кунда Россия бозорида Таркетт брендининг иккита ишлаб чиқариш корхонаси мавжуд:

- Таркетт брендининг энг йирик корхонаси «ТАРКЕТТ» АЖ бўлиб йилига 114 миллион квадрат метр линолеум ишлаб чиқариш қувватига эга. Кор-

хонада кўп қатламли ва тижорат линолеум ишлаб чиқариш бўйича 4 та линия, шунингдек, бир қатламли тижорат линолеум ишлаб чиқариш учун 1 та линия мавжуд.

- Таркетт брендининг иккинчи ишлаб чиқарувчиси бу- «Таркетт СОММЕР» МЧЖ бўлиб йилига 18 миллион квадрат метр линолеум ишлаб чиқариш қувватига эга.

Кейинги ўринда турадиган бренди бу- «Ютекс Ру» МЧЖ бўлиб йилига 25-27 миллион квадрат метр линолеум ишлаб чиқариш қувватига эга.

Россия бозорида тақдим этилган асосий ишлаб чиқарувчиларнинг брендлари

Ишлаб чиқарувчи	Линолеум брендлари
АО "Таркетт"	Polestyl, Sinteros, Tarkett, Kerama
ООО "Ютекс Ру"	JUTEKS
ООО "Форбо Калуга"	Linolyuks
ООО "Комитекс ЛИН"	Komiteks, Bactex

Турли минтақада ўсиш камайиш рейтинги

Минтақалар	Ўлчов бирлиги	2017	2018	Ўзгариш (+; -)	Ўсиш суръатлари (+; -)
Россия Федерацияси	минг. кв.м	135257	131824	-3334	-2,50%
Марказий федерал округи	минг. кв.м	33414	37806	4393	13,10%
Шимоли-ғарбий федерал округ	минг. кв.м	17956	18603	647	3,60%
Жанубий федерал округи	минг. кв.м	50	48	-3	-5,20%
Волга федерал округи	минг. кв.м	83836	75367	-8469	-10,10%

Россияда 2017-2018 йилда линолеум энг йирик
ишлаб чиқарувчилар рейтинг жадвали

2018-йил рейтинги	2017-йил рейтинги	Ишлаб чиқарувчи	Минтақа
1	1	АО "Таркетт	Самара вилояти
2	2	ООО "Ютекс Ру"	Владимир вилояти
3	4	ООО "Щекинский линолеум"	Тула вилояти
4	3	ООО "Форбо Калуга"	Респ. Коми
5	5	ООО "Комитекс ЛИН"	Калуга вилояти

АҚШ ва Германияда линолеум ишлаб чиқариш: АҚШ да бугунги кунда энг машхур линолеум ишлаб чиқарувчи компания "Forbo Flooring Systems" ҳисобланиб 5 қитада 40 дан ортиқ заводлари мавжуд. Линолеумнинг бу Форбо маркаси, 97% табиий хом ашёдан тайёрланган табиий маҳсулот бўлиб, унинг 70% тез тикланадиган, 43% қайта ишланадиган таркибга эга маҳсулотлардан тайёрланади. Шу жумладан "Forbo Holding AG" компанияси ҳам нафақат АҚШда қолаверса бошқа давлатларда ҳам муҳим ўрин касб этади.

Линолеум ишлаб чиқариш бўйича Германия ҳам етакчи ўринларда туради. Германиянинг "Линолеум-Верке AG" заводида дунё стандартларига жавоб бера оладиган рақобат-

бардош линолеумлар ишлаб чиқарилади. Германияда линолеум, кўп босқичли ва кўп вақт ҳамда меҳнат талаб қиладиган ишлаб чиқарилувчи маҳсулотлар туркумига киради. Унинг таркибига линоксин қатронлари бириктирувчи моддалар яъни линолеум бирикмалари умумий массанинг тахминан 40% ни ташкил қилади, қолган 60% ини органик (зиғир ёғ, ёғоч кукуни) ҳамда ноорганик (оҳактош кукуни, пигментлар) моддалар ва жут мато (илгари елкан мато) ташкил этади. Германия ишлаб чиқараётган линолеумнинг таркибий қисми куйидагича

- Органик моддалар 40 %
- Зиғир мойи 32 %
- Аноорганик моддалар 20 %
- Табиий моддалар 8 %

1.2 Линолеум турлари ва физик-механик кўрсаткичлари

Линолеум турлари

Замонавий ишлаб чиқаришда линолеумнинг кўп турлари таклиф этилган, лекин ҳар маҳсулотнинг ўзига хос хусусиятлари, афзалликлари ва камчиликлари мавжуд.

Ушбу материал:

1. Табиий материаллардан тайёрланган линолеум.

2. ПВХ(Поливинилхлорид)ли линолеум.

3. Каучукли линолеум.

4. Алкид(глифтал)ли линолеум.

5. Коллоксин(нитроселюлоза)ли линолеум.

6. Резина(релин)ли линолеум кабиларга бўлинади.

Табиий линолеум - ёғоч кукуни, зиғир ёғи ва оҳактош аралашмаларидан тайёрланади. Қоплама бутунлай экологик жиҳатдан тоза, ёнмайди, токни ўтказмайди, ишқаланишга бардошлидир.

ПВХ(поливинилхлори) ли-

нолеум - турли хил пигментларни ўз ичига олган пластификаторлар, ПВХ плёнка, тўқилмаган яъни игна зарб қилинган мато, микрокалцит(пломба) билан аралаштирилган поливинилхлориддир.

ПВХ линолеум ишлаб чиқаришда устки қатлам учун «ПВХ плёнка» ва пастки қатлам учун «тўқилмаган яъни игна зарб қилинган тайёр хом ашёлар зарур бўлади. Уларнинг кўриниши қуйидагича:

Бу энг машҳур ҳисобланади ва унинг ҳам қуйидаги турлари мавжуд:

- Маиший линолеум
- Тижорат линолеум
- Ярим тижорат линолеум

Каучукли линолеум - релин, пластик чиқиндилари ва каучуклардан тайёрланади. Бу маҳсулотни ишлаб чиқариш нисбатан арзон.

Алкид(глифтал)ли линолеум - алкидли қатронлар яъни

глифтал ва бўёқларнинг мато сиртига синдириш орқали тайёрланади.

Коллоксин (нитроселюлоза)ли линолеум - нитроселюлоза тайёрланган намликка чидамли эластик қоплама. Асосан спорт заллари учун кўпроқ ишлатилади.

Резина(релин)ли линолеум - базида қайта ишланган ва эзилган битумдан тайёрланиб декоратив ва ҳимоя қатлами сифатида бўялган синтетик каучук ишлатилади. Омбор ва ишлаб чиқариш биноларида ишлатилади ва намликка чидамли линолеумдир.

Саноат қопламаси рулонининг максимал узунлиги одатда 6-25 м бўлиб максимал 100 м унинг стандарт формати 1-3,5 метр, қалинлиги 1,5—4,5 мм қилиб ишлаб чиқарилади.

Линолеумларнинг структуравий тузилиши қуйидагича:

- Пастки кўпикли қатлам.
- Астар қатлам

- Юқори кўпикли қатлам.
- Ярим шаффоф ҳимоя қатлам.
- Қўшимча ҳимоя(полиуретан) қатлам.

Линолеумнинг физик-механик кўрсаткичларига қуйидагилар киради:

- Иссиқлик изоляцияси,
- Шовқинни ютиши (овоз изоляцияси),
- Ишқаланиш қаршилиги,
- Антистатик хусусиятлари
- Мутлақ деформацияси,
- Чизиқли ўлчамларни ўзгартириши,
- Махсус сирт электр қаршилиги.

Маҳсулотнинг юз ҳимоя қатлами ва кейинги қатлам ўртасидаги алоқа кучи, Н/см.

Линолеумнинг ҳимоя қатламининг ишқаланишга қарши туриши унинг чидамлилиги кўрсаткичларидан биридир. Материалнинг ишқаланиши намуна қалинлигининг пасайиши билан аниқланади (мкм) ва қуй-

идаги формула бўйича ҳисобланади:

$$l = (m_1 - m_2) / \rho * C * K * 10000,$$

бу эрда: m_1 - синовдан олдинги намунанинг массаси,

m_2 - синовдан сўнги намунанинг массаси,

K - қоғознинг ишқаланиш коэффициенти,

ρ - материалнинг ишқаланиш қатламининг зичлиги, g / cm^3 ,

C - ишқаланиш майдони, cm^2 .

Линолеумнинг термал қар-

шилиги ва овоз ютиш хусусияти унинг муҳим физик кўрсаткичларидан биридир. Мисол учун, болалар боғчаларида, мактабларда, тиббиёт муассасаларида, операцион хоналарда чидамликдан ташқари яхши иссиқлик ва овоз изоляциялаш хусусиятларига эга бўлиши керак. Ушбу эҳтиёжлар учун ишлаб чиқарувчилар кўшимча кўпикли субстрат билан янгича вариантлар тақдим этган. Кўпикланган линолеумнинг термал қаршилиги 0,035

м²К / W га кўтарилади, одатдагиси тахминан 0,015-0,01 м²К / W. Шу тариқа овозни ютувчи хусусиятлари намоён бўлади. Бу эса қопламанинг шовқинга қаршилик даражасини 17-18 дб(одатдаги линолеумларда овоз ассимиляция қилиш даражаси 2-5 дб)га камайтиради. Линолеумнинг яна бир физик хусусияти яъни эластиклик хусусияти мавжуд. Шу сабабли у нотўғри қўлланилса ўз геометрик шаклларини ўзгартириши яъни торайиб кенгайиши мумкин. Бундан келиб чиқадики линолеумни ишлатилиши жараёнида унинг ўрнатиш қоидаларига амал қилиш лозим

1.3 Линолеум материалларининг муқобил қурилиш материалларидан афзалликлари

Барча қурилиш материалларида бўлгани каби таъбий ва сунъий тайёрланган линолеум маҳсулотининг ҳам бир қатор афзалликларга мавжуд ва улар куйидагича.

АФЗЛЛИКЛАРИ

1. Нархнинг арзонлиги.

Линолеум материалларини тайёрлаш жараёнида арзон хом ашёлар ишлатилади, ишлаб чиқариш технологияси ҳам оддий. Натижада ҳамма учун ҳамёнбоп синфдаги линолеум материали олинади.

2. Эластиклик. Эгиловчанлик қобилияти яхши ва ишқаланиш қаршиликга эга. Ушбу турдаги қулайликлари сабабли узоқ вақтга бази турдагилари 40 йилгача хизмат қилади.

3. Ёнғинга ва намликга чидамлилиқ. Линолеумнинг намликга чидамлилиги жуда яхши ва ўз хусусиятини йўқотмайди. Ёгга ва кўплаб моддаларга чидамли сиртга эга ва бардошли ва тозалаш ва артиш жуда қулай.

4. Овоз изоляция.

леумнинг термал қаршилиги ва овоз ютиш хусусияти унинг муҳим афзалликларидан биридир. Бу хусусият болалар боғчаларида, мактабларда, тиббиёт муассасаларида, операцион хоналарда жудаям қўл келади.

5. Микробларга қарши курашувчанлик.

Табиий линолеум таркибидаги зиғир мато микроблар ва микроскопик организмларнинг ўсишига табиий равишда тўсқинлик қилади ва соғлиқ учун жуда фойдали.

6. Рангбаранглиқ. Дизайн жиҳатдан линолеумлар ҳар бир хонага ўзгача кўрк бағишлайди. Чунки уларни ишлаб чиқаришда турли хил ранглардан фойдаланиб турли нақш ва безаклар бериш мумкин.

1.4 Ишлаб чиқариш ҳолати рақамларда

2016 йилда линолеумга бўлган талаб 2,8 млн м², ишлаб чиқариш ҳажми эса 1,8 млн м² ташкил этган (таъминланганлик даражаси 65%).

2020 йилга келиб юқоридаги барча рақамларда ўсиш кўрсаткичлари юз берган. Хусусан, 2020 йилда линолеумга бўлган талаб 5 млн м² ни, ишлаб чиқариш ҳажми эса 4,1 млн м² ни ташкил этган (таъминланганлик даражаси 81%).

2020 йилда 4,1 млн м² лино-

леум ишлаб чиқарилиб, 1,5 млн м² импорт қилинган бўлса, 2026 йилга келиб ички талаб қопланиши натижасида 7,1 млн м² линолеум ишлаб чиқарилиши ҳамда 2,5 млн м² экспорт қилиниши режалаштирилмоқда.

Юқори қўшилган қийматли маҳсулот бўлган линолеумнинг экспорт кўрсаткичи 2021 йилда 0,5 млн АҚШ доллари, 2026 йилда 2 млн АҚШ долларини ташкил этиши кутилмоқда.

Умумий олганда, 2021 йил-

да республикада барча турдаги қурилиш материаллари ишлаб чиқариш кўрсаткичи 24,2 трлн сўмни, 2026 йилда эса 41,5 трлн сўмни ташкил этиши режалаштирилган. Экспорт эса 2021 йилда 270 млн АҚШ доллари, 2026 йилга келиб эса 505 млн АҚШ долларига етказилиши прогноз қилинмоқда.

Шу билан бирга, соҳага жалб этилаётган инвестициялар миқдори 2021 йилда 1 610,0 млн АҚШ доллари, 2026 йилда 2 250,0 млн АҚШ долларини, маҳаллийлаштириш кўрсаткичлари эса 2021 йилда 905,1 млрд сўмни, 2026 йилга келиб эса 1 550,0 млрд сўмни ташкил этиши кутилмоқда.

II. ХОМ АШЁ ТУРЛАРИ ВА МАВЖУД ЗАҲИРАЛАР

2.1 Хом ашё турлари

Линолеум пол қопламасини тайёрлашда қуйидаги табиий хомашё турларидан яъни **жут(ўсимлик толаси), зиғир мойи, ёғоч кукуни, оҳактош, релин, глифтал (алкид смола), нитроцелюлоза, каучук** кабилардан фойдаланилади.

Жут - жўкадошлар оиласига мансуб бир йиллик ўт, бўйи 3 м га етади. Барглари кенг лансецимон сариқ гулли дарахтдир. Ватани - Ҳиндистон. Осиё, Африка, Жанубий Америка ва Австралиянинг тропик ва субтропик минтақаларида ўсадиган 100 га яқин тури бор.

Жут толаси етиштириш ҳажми дунёда ишлаб чиқариладиган ўсимлик толалари ичида пахта толасидан кейин 2-ўринда туради. Қадимдан инсонлар жут толасидан тўқимачилик маҳсулотлари, гиламлар, қоп, арқон, техник ва ўров газмоллари, жун, пахта толалари билан аралаш толаларидан кийим-кечак газмоллари тайёрлаб келишган. Ёш ниҳолини эса истемол учун фойдаланишган. Лекин жут ўсимлиги кенг қўламда Товар сифатида ишлатишни XVIII-асрдан бошланган. Янги технологиялар

пайдо бўлиб, жут ўсимлигидан турли маҳсулотлар тайёрлана бошланди. Жут ўсимлигидан тайёрланган матолар жудаям пишиқ ва мустақкам бўлиб ҳозирги кунда ҳам бу ўсимликдан кенг қўламда фойдаланилад

Зиғир - зиғирдошларга мансуб бир йиллик ва кўп йиллик ўсимликлар туркумига кирувчи тола ва мой олиш учун экиладиган ўсимлик. Пояси ингичка, силлиқ, тик ўсади, оч яшил рангли, бўйи 60—120 см. Ўсимлик етилганда пояси сарғиш яшил ранга киради. Барги кетма-кет жойлашган бўлиб яшил ранглидир. Мўтадил ва субтропик минтақаларда тарқалган. Қадимдан Рим, Испания, Хитой, Миср, Россияда маълум бўлган. Ер юзида 230 дан ортиқ тури мавжуд. Толаси ва мойи учун экиладиган маҳаллий хўжалик аҳамиятига эга ўсимликдир. Зиғирдан юқори сифатли тола ва мой олинади. Толаси пишиқ, мустақкам, эгилувчан. Толасидан кийимлик газламалар, брезент, пахта ва кимёвий толага қўшиб декоратив газламалар, арқонлар ишлаб чиқарилади.

Ёғоч кукуни - дарахт шохларидан тайёрланган маҳсулот-

ларни арралаш ва силлиқлаш натижасида ёғочни қайта ишлашдан ҳосил бўлган маҳсулот ёки чиқинди маҳсулотдир. У ёғочнинг майда бўлақларидан иборат. Ушбу жараёнлар ёғочни қайта ишлаш машиналари, кўчма электр асбоблари ёки қўл асбоблари ёрдамида амалга оширилиши мумкин. Ёғоч кукунининг асосий таркибий қисм заррачалардан иборатдир.

Нитроселлюлоза - селюлозанинг нитрати бўлиб селлюлозага ўхшаш кўринишда оқ толали хом ашёдир. Нитроселлюлоза биринчи сунъий полимерлардан бири ҳисобланади. Энг муҳим хусусияти гидроксил гуруҳларини нитрогруппаларга алмаштириш даражасида. Амалда, кўпинча масса улуши сифатида азот миқдори қўлланилади. Нитроселлюлоза ишлаб чиқариш учун энг яхши хом ашё кўп толали пахта нави ҳисобланади. Нитроселлюлоз тозаланган, юмшатирилган ва қуритилган целлюлозага нитрат аралашмаси ёки сульфат ва нитрат кислоталарнинг аралашмаси билан таъсир кўрсатади.

Оҳактош - карбонатли чўкинди тоғ жинсидир. Таркиби

50%дан ортиқ калситдан ёки организмларнинг скелети қолдикларидан, баъзан арагонит минерали (CaCO_3)дан иборат. Ранги оқиш, сарғиш, бўзранг ҳолда бўлиб энг кўп тарқалган чўкинди тоғ жинсларидан биридир.

Ернинг турли релф шаклларида учрайди. Оҳактошнинг физик-механик хоссалари уларнинг структураси ва тузилишига боғлиқ бўлиб оғирлиги 800 кг/м³ дан 2800 кг/м³ гача бўлади. Оҳактош саноатда, қишлоқ хўжалиги ва қурилишда кенг қўлланилади. Бу хом ашё оҳак ва цемент ишлаб чиқаришда яъни сода, минерал ўғитлар, шиша, қоғоз ишлаб чиқаришда, нефт маҳсулотларини тозалаш ва бошқа жараёнларда қўшимча модда сифатида ишлатилади. Оҳактош қурилиш материалларининг бир бўлагини ташкил қилади. Улардан қопловчи ва безак тошлар, ҳайкалтарошлик ва меъморликда ишлатиладиган тошлар ва шунга ўхшаш нарсалар тайёрланади.

Глифтал(алкид смола) – кўп атомли спиртларнинг кўп асосли кислоталар билан поликонденсатланишидан ҳосил бўла-

диган полимерлардир. Алкид смоладан металлларда электр токини ўтказмайдиган материаллар ишлаб чиқаришда лок ўрнида фойдаланилади.

Каучук - резина ва резина буюмлари тайёрлашда ишлатиладиган эластик материал бўлиб табиий ва сунъий (синтетик) хилларга бўлинади. Табиий каучук - асосан, бразилияда ўсадиган гевея дарахтининг сутцимон шираси(латекс) ва каучукли дарахтлардан олинади. Олинган латекс қайта ишланади. Табиий каучук одатда, аморф ҳолатда бўлади, лекин вақт ўти-

ши билан кристалланиши мумкин. Синтетик каучук - сунъий йўл билан резина олинмайдиган юқори полимер материалдир. Синтетик каучук турли бирикмаларни полимерлаб ва сополимерлаб олинади. Синтетик каучук олиш икки асосий жараён: мономерлар тайёрлаш ва уларни полимерлаш ёки поликонденсатлашдан иборат. Улар юқори эластиклиги, сув ва газ ўтказмаслиги, электроизолясион хусусияти ва емирувчи муҳитларга чидамлилиги туфайли техника ва турмушда кўп ишлатилади.

2.2 Республика ҳудудларида мавжуд хом ашё заҳиралари

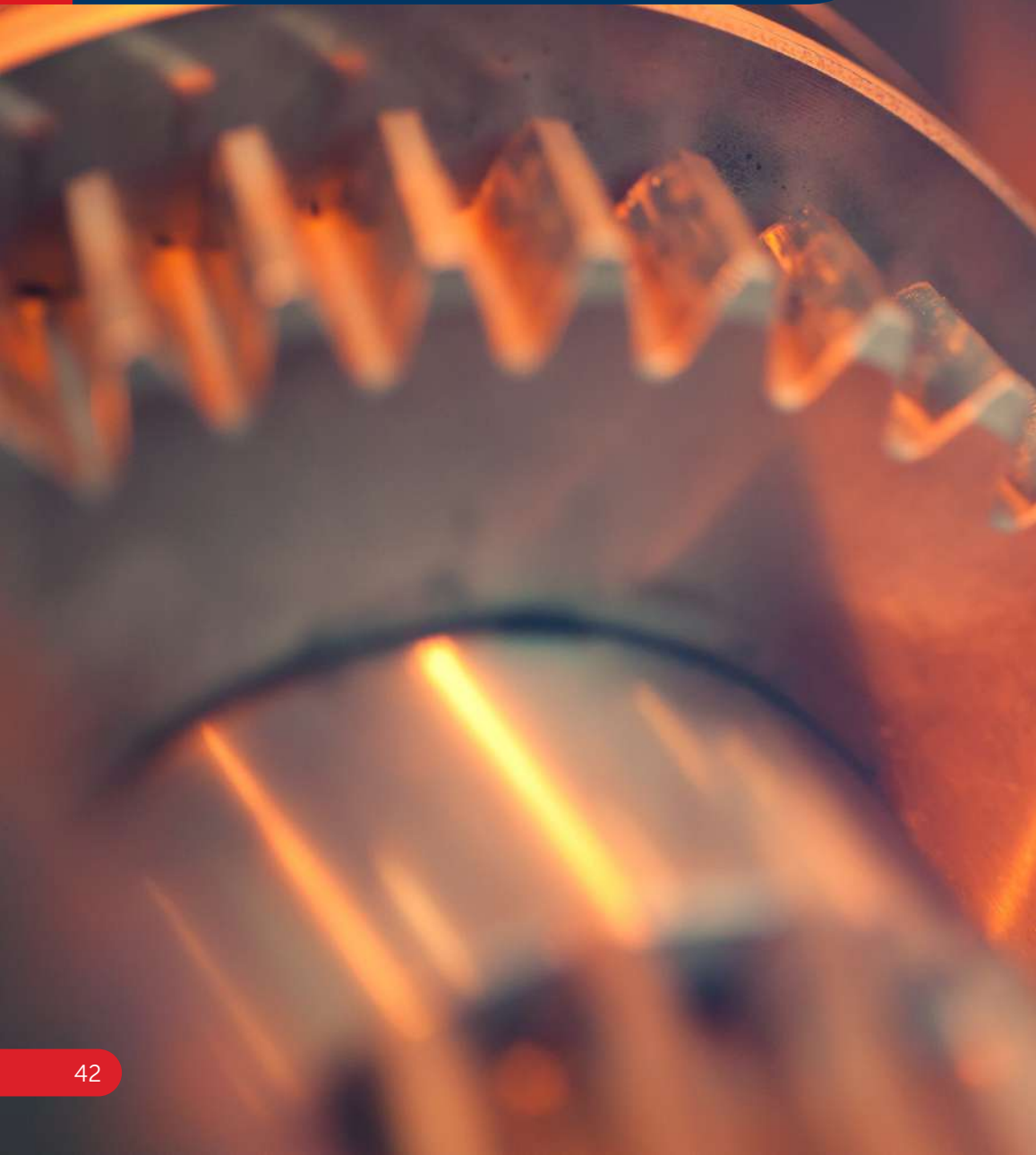

Малумки сифатли маҳсулотни ишлаб чиқариш хом ашёни қаерда мавжудлигига ҳам боғлиқ. Линолеум ишлаб чиқаришда фойдаланиладиган хом ашёлар Ўзбекистон ҳудудида етарлича. Шу жумладан жут ўсимлигининг навлари Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги илмий ишлаб чиқариш Маркази томонидан 53 тури ўрганилиб етиштирилади. Табиий линолеум ишлаб чиқаришда фойдаланиладиган яна бир хом ашё зиғир бўлиб у Марказий Осидеда жумладан Ўзбекистонда ҳам тоғолди ва лалми ерларда қадимдан етиштирилган. Ўзбекистонда асосан зиғирнинг «Бахмал - 2» нави кўп етиштирилади. Ундан ташқари табиий линолеум ишлаб чиқаришда оҳактошдан ҳам фойдаланила-

ди ва юртимизнинг Ҳозғон (Навой), Омонқўтон (Самарқанд), Шарақсой (Жиззах), Нурота (Навой), Аркузой (Тошкент), Зарбанд (Самарқанд), Оқтоғ (Навой), Қахралисой (Қорақалпоғистон) ва боша кўпгина конлардан қазиб олинади. Маҳсулотни ишлаб чиқаришда яна бир хом ашё бу - алкид смола бўлиб Чирчиқ ("МАХАМ-ЧИРЧИҚ") АЖ ва Келес ("ГАММА СОЛОР СЕРВИСЕ") МЧЖ ларда кенг қўламда ишлаб чиқарилмоқда.

Коучук ҳам линолеумнинг таркибий қисмидан жой олган бўлиб - Тошкент шаҳрида "Белроссавдо" Наманган вилоятида "Наманган резина пласт" корхоналари ва бошқа кўплаб корхоналарда коучук ишлаб чиқариш йўлга қўйилган.

III. ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ

3.1 Маҳсулотни ишлаб чиқарувчи ускиналар

Маиший ПВХ линолеум харидорлар орасида энг машхур пол қопламаси ҳисобланади. Ушбу бобда линолеум ишлаб чиқариш жараёнини кўриб чиқамиз. Бу жараён қуйидаги босқичларда амалга оширилади:

Хом ашёни тайёрлаш. Линолеумнинг ички ва ташқи қатламларини бирлаштириш мақсадида пластификаторлар, пластик шиша ва эмульсион смола экструдерда махсус аралаштирувчи роликлар ёрдамида аралаштирилади.

1. Ишлов бериш. Ушбу босқичда аралашма ичидан махсус технологик асбоб орқали ортиқча зарарли газлар сўриб олинади. Аралашма зарарли газлардан холи бўлгандан сўнг совутиш камерасига ўтказилади.

2. Дазмоллаш жараёни. Экструдерда махсус роликлар орқали аралаштирилган, ортиқча зарарли газлардан тоза-

ланган ва совутилган аралашма орқали тайёрланган линолеумнинг ўрта қатлами юқори (плёнка) ва пастки қатлам (игна зарбли тўқилмаган мато) лар билан биргаликда дазмоллаш ускунасида бир-бирига бириктирилади.

3. Якуний босқич. Ҳосил бўлган ярим тайёр маҳсулотнинг қирралари кесилади, керакли даражада ювилади, сўнгра чизма зарб этиш қурилмасига ўтказилади. Ушбу босқичда линолеумнинг юза қатламига чизма зарб этиш қурилмаси орқали турли хил дизайнга эга нақшлар зарб этилади. Ушбу нақшлар линолеумга чирой ва кўркамлик бахш этади. Нақшлар динолеумдан фойдаланиш шартларига кўра турли хил кўринишларда бўлиши мумкин.

4. Сақлаш. Тайёр бўлган линолеум стандарт талабларида келтирилганидек махсус белгиланган ўлчамларда рулон кўринишида ўралади, қадоқланади

ва вақтинча сақлаш учун омборхонага юборилади.

Ушбу босқичларда бизга қуйидаги технологик ускуна ва жиҳозлар керак бўлади:

1. Экструдер;
2. Аралаштирувчи ролик;
3. Зарарли ҳавони сўриш ускунаси;
4. Совутиш камераси;
5. Материал дазмоллагич;
6. Андоза ювиш қурилмаси;
7. Чизма яшаш қурилмаси;
8. Чизмани плёнкага ўтказиш қурилмаси;
9. Қадоқлаш машинаси.

Линолеум ишлаб чиқариш технологик линияларининг дастлабки нархлари

1. Россия Федерациясида ишлаб чиқарилган, суткасига 5000 м² линолеум ишлаб чиқариш қувватига эга линиянинг нархи – 732 200 000 сўм.

2. Хитой Халқ Республикасида ишлаб чиқарилган, суткасига 900 м² линолеум ишлаб чиқариш қувватига эга мини линиянинг нархи – 102 762 880 сўм.

Ушбу линия ишга туширилиши натижасида **5-7 нафар янги иш ўрни** яратилиши мумкин.

IV. СИФАТ, МЕЪЕРИЙ ҲУЖЖАТЛАР ВА ЎЛЧОВ ВОСИТАЛАРИ

4.1 Стандарт ва сифат кўрсаткичлари

Ўзбекистон Республикасининг “Стандартлаштириш тўғрисида”ги Қонунига асосан барча маҳсулот ва хизматлар тегишли тартибда стандартлар асосида ишлаб чиқарилиши қатъий белгилаб қўйилган.

Мазкур норматив ҳужжатлар орқали линолеум ишлаб чиқариш, уларни сақлаш, хом ашёни танлаш, маҳсулотни

ташиш, даврий сифат кўрсаткичларини текшириб бориш каби талаб ва тавсиялар келтирилади.

Ушбу стандартларни Ўзбекистон Республикаси Инвестициялар ва ташқи савдо вазирлиги ҳузуридаги Техник жиҳатдан тартибга солиш агентлигининг Стандартлар институтидан сотиб олиш мумкин.

Линолеум ишлаб чиқариш учун зарур стандартлар қуйидагилар:

Стандарт рақами	Стандарт номи
ГОСТ 11583-74	Полимерли қурилиш-пардозлаш материаллари. Ёруғлик, ранг бир хиллиги ва ёруғлик таъсирида ранг барқарорлигини аниқлаш усуллари.
ГОСТ 26150-84	Поливинилхлорид асосида полимер пардозлаш материаллари ва буюмлари. Санитария-кимёвий баҳолаш усули
ГОСТ 4.228-83	Маҳсулот сифати кўрсаткичлари тизими. Қурилиш. Полимер елимли материаллар. Кўрсаткичлар номенклатураси
ГОСТ 4.229-83	Маҳсулот сифати кўрсаткичлари тизими. Қурилиш. Қоғоз-қатламли декоратив пластмасалар. Кўрсаткичлар номенклатураси
ГОСТ 4.230-83	Маҳсулот сифати кўрсаткичлари тизими. Қурилиш. Безаш материаллари ва полимер қараган маҳсулотлари. Кўрсаткичлар номенклатураси
ГОСТ 14192	Товарлар маркировкаси
ГОСТ 19433	Хавfli товарлар. Таснифлаш ва етикетлаш
ГОСТ 30402	Қурилиш материаллари. Янабилрлик тест усули
ГОСТ 30444	Қурилиш материаллари. Олов тарғибот тест усули

Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 23 майдаги “Қурилиш материаллари саноатини жадал ривожлантиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”-ги ПҚ-4335-сонли қарорининг 6-илоvasи “2021 йилнинг 31 декабрига қадар давлат томони-

дан қўллаб-қувватлаш орқали қабул қилинадиган қурилиш материаллари соҳасидаги халқаро стандартлар рўйхати”га мувофиқ 2019 йилда 340 та, 2020 йилда 542 та халқаро стандартлар қабул қилинди, 2021 йилда яна 505 та халқаро стандарт қабул қилиш режалаштирилган.

4.2 Мувофиқлик сертификати ва уни online тарзда расмийлаштириш

Жараён оддий ва унда инсон омили иштироки камайтирилган. Линолеум материаллари учун мувофиқлик сертификатини масофадан туриб олиш мумкин. Бунда Сиз **singlewindow.uz** электрон платформасига кирасиз, **ари-за тақдим этиш** тугмачасини босган ҳолда ўз маълумотларингизни киритасиз.

Аризангиз кўриб чиқилади ҳамда **3 иш куни** ичида тегишли мутахассислар келиб Сиз ишлаб чиқараётган линолеум

маҳсулотларидан наъмуналар олади. Маҳсулотни тегишли тартибда лаборатория синовларида текширади, стандарт талабларга жавоб берган тақдирда Сизга мувофиқлик сертификати берилади.

4.3 Ўлчов воситалари ва уларни қиёслов кўриги

Линолеум ишлаб чиқаришда турли хил ўлчов воситаларидан фойдаланилади. Ушбу ўлчов воситалари линолеум материалларининг сифати, стандарт талабларда белгиланган меъёрлардан четга чиқмаганлиги каби муҳим факторларни доимий назорат қилиш учун зарур ҳисобланади. Линолеумни ўлчаш учун асосан узунлик ўлчов асбобидан фойдаланилади.

Ушбу ўлчов воситалари Ўз-

бекистон стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш агентлигининг 2019 йил 30 июлдаги «Метрология текширувидан ўтказилиши лозим бўлган ўлчов воситалари туркумларининг рўйхатини тасдиқлаш тўғрисида» ги **3174-сон буйруғи**га асосан бир йилда бир марта **Миллий метрология институти томонидан қиёслов кўригидан ўтказилади.**

V. САМАРАДОРЛИК КЎРСАТКИЧЛАРИ

29%

29%

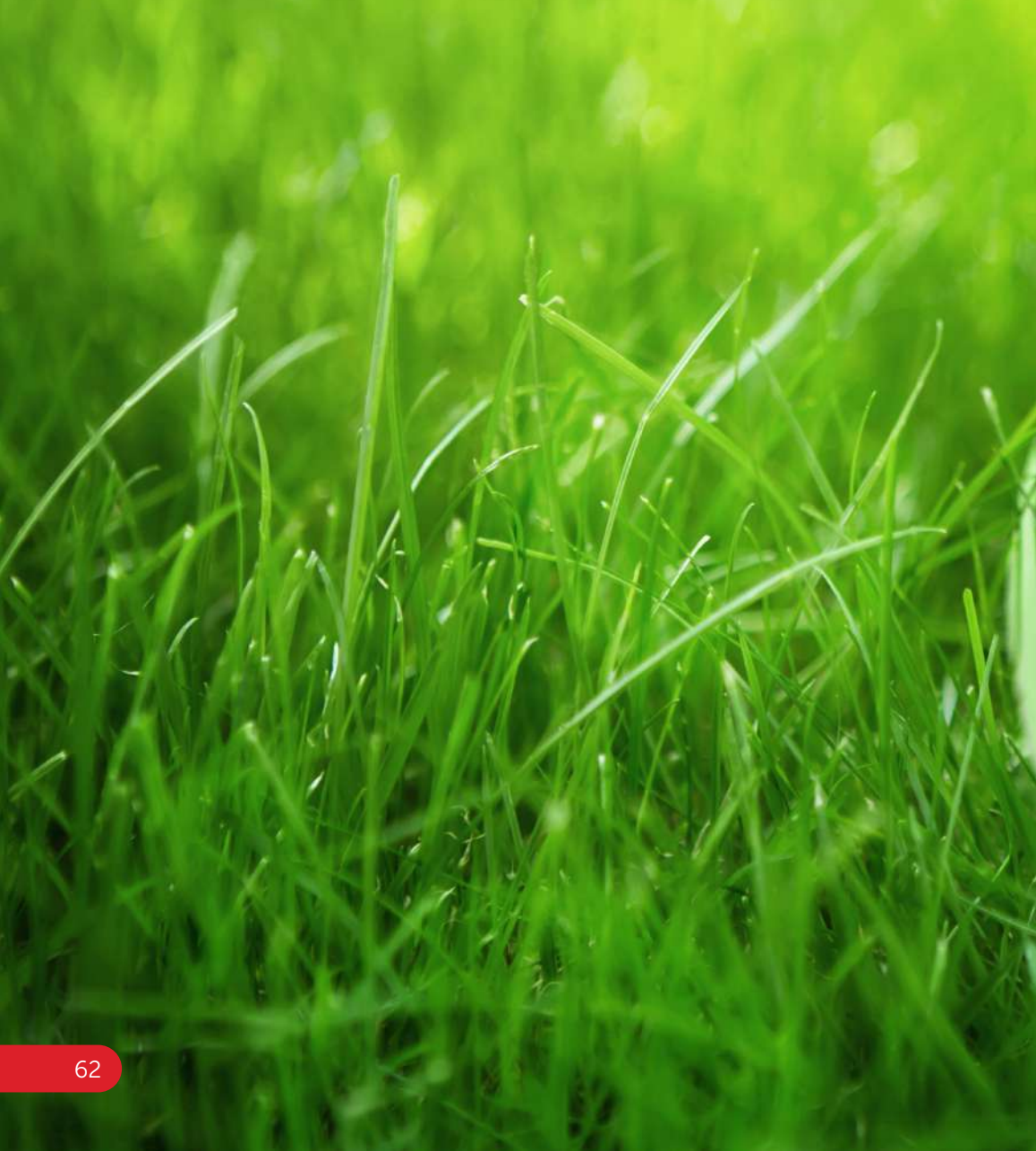

**Ҳозирги кунда харидоргир маҳсулотга айланган ПВХ
линолеумнинг самарадорлик кўрсатгичи қуйидагича:**

Маҳсулотни турлари бўйича моддий харажатлар объектла- рининг номи	Ўлчов бирлиги	1 кв.м маҳсулот сарфи	Маҳсулот нархи, сўм. Қўшимча қиймат солиғисиз
Босиб чиқарилган ПВХ плёнка	кв.м	1,025	4454,13
Тўқилмаган, игна зарб қилинган мато	кв.м	1,025	3638,52
ПВХ эмульцион смола	кг	0,23	14538,24
Пластификаторлар (органик бирикма)	кг	0,24	3369,05
Микрокалцит(пломба)	кг	0,322	684,47
Пластик шиша	кв.м	0,067	3503,07
Скотч	м	0,08	85,01
Этикетка	дона	0,026	659,97
Жами	сўм		30932,46

VI. ЭКОЛОГИК МЕЪЁРЛАР ВА АТРОФ МУҲИТГА ТАЪСИРИ

6.1 Экологик меъёрлар ва тартибга солувчи ҳужжатлар

Экология – тирик жонзотларнинг яшаш шароити ва уларнинг ўзлари яшаб турган муҳит билан ўзаро мураккаб муносабатлари ва шу асосда туғилган қонуниятларни ўрганати, инсоннинг табиат билан ўзаро таъсирини энг мақбул тарзда ишлаб чиқаради. Экологик назорат атроф муҳитни муҳофаза қилиш ва табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш соҳасидаги қонун ҳужжатлари талаблари бузилишининг олдини олиш, уни аниқлаш ва унга чек қўйишга, табиатни муҳофаза қилиш фаолияти самарадорлигини оширишга қаратилган давлат ва жамоатчилик чора-тадбирлари тизимидир.

Ўзбекистон Республикасининг 1992 йилдаги 9 декабрдаги **«Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисида»**ги ҳамда 1996 йил 27 декабрдаги **«Атмосфера ҳавосини муҳофаза қилиш тўғрисида»** Қонунлари табиий муҳит шароитларини сақлашнинг, табиий ресурслардан

оқилона фойдаланишнинг ҳуқуқий, иқтисодий ва ташкилий асосларини белгилаб беради. Қонуннинг мақсади инсон ва табиат ўртасидаги муносабатлар уйғун мувозанатда ривожланишини, экология тизимлари, табиат комплекслари ва айрим объектлар муҳофаза қилинишини таъминлашдан, фуқароларнинг қулай атроф муҳитга эга бўлиш ҳуқуқини кафолатлашдан иборатдир.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 30 октябрдаги “2030 йилгача бўлган даврда Ўзбекистон Республикасининг атроф муҳитни муҳофаза қилиш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5863-сонли фармониға биноан:

- экологик жиҳатдан энг кам хавф туғдирувчи материаллардан, маҳсулотлардан, ишлаб чиқариш объектлари ва бошқа объектлардан устувор даражада фойдаланиш;

- иқтисодиётни экологи-

ялаштириш, табиатдан фойдаланишнинг иқтисодий механизмлари жорий қилиш, экологик жиҳатдан энг кам хавф туғдирувчи материаллар, маҳсулотлардан, ишлаб чиқариш объектлари ва бошқа объектлардан устувор даражада фойдаланиш;

- янгидан фойдаланишга топширилаётган ишлаб чиқариш қувватларининг атмосфера ҳавосини ифлослантирувчи стационар манбаларида самардорлиги **99,5 фоиздан** паст бўлмаган чанг ва газларни тўтиб қолувчи қурилмалар қўлланилишини таъминлаш;

- амалдаги ишлаб чиқариш қувватларининг атмосфера ҳавосини ифлослантирувчи стационар манбаларида самардорлиги **95 фоиздан** паст бўлмаган чанг ва газларни тўтиб қолувчи қурилмалар қўлланилишини таъминлаш каби топшириқларидан келиб чиқиб қурилиш материаллари sanoа-тидаги мавжуд ишлаб чиқариш

корхоналари ва янгидан ташкил этиладиган корхоналарга ушбу талаблар белгиланган.

Инсоният ҳаёти уни ўраб турган табиий муҳит билан узвий боғлиқ бўлиб, буни тасдиқлайдиган манбаалар ҳар қадамда учраб туради. Жаҳон кўламида жадал суръатлар билан кечаётган фан-техника инқилоби одамларнинг меҳнат шароити, турмуш даражаси яхшиланишига ижобий таъсир этиш билан бирга у туғдирган экологик ўзгаришлар, ўз навбатида, инсониятга, уни ўз бағрида сақлаётган она табиатга асоратли таъсир кўрсатмоқда. Бизни ўраб турган табиатни чиндан ҳам она десак бўлади. Чунки у бутун борлиқни ҳаётбахш нафаси билан таъминлаб туради, тўйдиради, кийинтиради. Ана шундай марҳаматли табиатнинг озор топиши у билан бевосита одамзод ва жониворларни тахликага солиб қўйиши мумкин. Азот оксидларининг чиқариб ташланиши криоген

техникада ва уй шароитида хлор-фтор-карбонатларнинг кенг қўламда қўлланилиши Ернинг озон қаватини сақлаш муаммосини кескинлаштириб юборади.

Ҳозирги замон фан-техника тараққиёти, шунингдек табиатга антропоген (инсоннинг бевосита қатнашиши) таъсир этишнинг тобора кучайиши натижасида табиий омилларнинг ўзаро боғланиши маълум даражада мувозанатдан чиқмоқда, бу эса ер юзиде ҳаётий жараён рисоладагидек кечишига хавф солмоқда. Шу боисдан табиий муҳитни асраш муаммолари кўп жиҳатдан экологик тадқиқотлар билан боғланади.

Табиий бойликлардан оқилана фойдаланишдан табиатда рўй берадиган жараёнларнинг ўзаро боғлиқлиги ва ривожланиш қонуниятлари ҳақидаги билимлар катта аҳамиятга эга. Бусиз табиий жараёнларга баҳо бериш, уларни ҳисобга олиш, табиатга, табиат компонент-

ларига кўрсатилган ҳар қандай таъсирнинг келажакда қандай оқибатларга олиб келишини олдиндан билиш мумкин эмас. Инсон табиатдан фойдаланганда ва унга таъсир кўрсатаётганда билиши ва фаолиятида амал қилиш зарур бўлган, асосан, **5 қонуният** мавжуд:

1) Табиатдаги барча компонент ва элементлар ўзаро бир-бирлари билан боғланган, ўзаро таъсир этиб, муайян мувозанатда бўлиб, уйғунлик ҳосил қилган. Бирон компонент ёки элемент ўзгарса, бутун табиий комплекда ўзгариш рўй беради;

2) Табиатда тўхтовсиз модда ва энергиянинг айланма ҳаракати рўй бериб туради. Бу ҳаёт асоси;

3) Табиий жараёнларнинг ривожланишида муайян даврийликлар мавжуд (суткалик, йиллик, 12 йиллик, 33-35 йиллик ва кўп йиллик);

4) зоналик;

5) регионаллик.

6.2 Экологик ҳужжатларни расмийлаштириш

Экологик назорат объектлари қуйидагилардан иборат:

ер, ер ости бойликлари, сувлар, ўсимлик ва ҳайвонот дунёси, атмосфера ҳавоси атроф муҳитга таъсир кўрсатувчи табиий ва техноген манбалар атроф муҳит ифлосланишига ва табиий ресурслардан нооқилона фойдаланилишига олиб келиши, фуқароларнинг ҳаёти ва соғлиғига таҳдид солиши мумкин бўлган фаолият, ҳаракат ёки ҳаракатсизлик.

Экологик назоратнинг турлари:

давлат экологик назорати;
идоравий экологик назорат;
ишлаб чиқариш экологик назорати;

жамоатчилик экологик назорати.

Ҳар қандай янги лойиҳа бўйича ишлаб чиқариш корхонасини ташкил этилишида **экология йўналиши бўйича 5**

та норматив-ҳужжат ишлаб чиқилиши мажбурий тарзда қонунчилигимиз билан мустақамланиб қўйилган. Булар:

АМТА – атроф муҳитга таъсири аризаси ҳақидаги ҳужжат;

ЭОА – экологик оқибатлар аризаси ҳақидаги ҳужжат;

ПДВ – атмосфера қатламига чиқариладиган ташламалар ҳақидаги норматив;

ПДС – ер қатламига чиқариладиган зарарли чиқинди оқавалар ҳақидаги норматив. Агар чиқинди сувлар канализация тармоғига уланса **КЭН** нормативи ишлаб чиқарилади ;

ПДО – ишлаб чиқариш корхонасининг фаолияти давомида ажраладиган саноат ва маиший чиқиндиларнинг ҳудудга ва атрофга жойлаштирилиши ҳақидаги норматив. Агар чиқиндилар экологик сертификатланган бўлса компенсацион тўловларга тортилмайди.

VII. МЕҲНАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ

7.1 Техника хавфсизлиги ва саноат санитария қоидалари

Ўзбекистон Республикасида хавфсиз ва қулай меҳнат шароитида ишлаш юзасидан фуқароларнинг ҳуқуқлари Ўзбекистон Республикаси Конституциясида (37-модда) мустаҳкамланиб қўйилган. Ушбу конституциявий кафолатни амалда рўёбга чиқарилишига қаратилган аниқ чора тадбирлар Ўзбекистон Республикасининг Меҳнат кодексига, «Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисида»ги қонунда, бошқа бир қатор қонунлар ва қонун ости норматив ҳужжатларида белгиланган.

Меҳнат муҳофазаси - инсоннинг меҳнат жараёнидаги хавфсизлиги, сиҳат-саломатлиги ва иш қобилиятининг сақланишига қаратилган тадбирлар. Қонун ҳужжатларида меҳнат жараёнида қўлланиладиган ижтимоий-иқтисодий, ташкилий, техник, санитария-гигиена, даволаш-профилактика чора тадбирлари белгилаб қўйила-

ди. Меҳнат қилувчи шахс хавфсизлиги, саломатлиги, меҳнат қилиш қобилиятини ҳимоялаш, соғлом меҳнат шароитлари яратиш, касб касалликлари юз бериш хавфини олдини олиш, ишлаб чиқаришда жароҳатланишларга йўл қўймаслик кабилар меҳнат муҳофазаси олдидаги вазифалар ҳисобланади.

Меҳнат муҳофазасига оид талаблар ва стандартлар Меҳнат кодекси, «Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисида»ги қонун талаблари асосида ишлаб чиқариладиган корхона ва ташкилотларнинг ички меҳнат тартиби қоидалари, жамоа шартномалари, тармоқ ёки минтақавий жамоа келишувлари, корхоналарнинг бошқа ички норматив ҳуқуқий ҳужжатларида, муайян соҳа, касб, иш жойларига оид бўлган Меҳнат муҳофазаси стандартларида белгилаб қўйилади. Мулкчилик шакли ва хўжалик юритиш усулидан қатъий

назар барча корхона, муассаса, ташкилотлар ўз ходимлари учун соғлом ва хавфсиз меҳнат шароитини яратиши, хавфсизлик техникаси чораларини кўриши, меҳнатни муҳофаза қилиш хизматларини ташкил этиши, бошқа ташкилий техник тадбирларни амалга ошириши шарт.

Меҳнатни муҳофаза қилиш — бу тегишли қонун ва бошқа меъёрий ҳужжатлар асосида амал қилувчи, инсоннинг меҳнат жараёнидаги хавфсизлиги, сиҳат-саломатлиги ва иш қобилияти сақланишини таъминлашга қаратилган ижтимоий-иқтисодий, ташкилий, техникавий, санитария-гигиена ва даволаш-профилактика тадбирлари ҳамда воситалари тизимидан иборат.

Ходимларга техника хавфсизлиги, ишлаб чиқариш санитарияси, ёнғин чиқишдан сақланиш ва меҳнатни муҳофа-

за қилишнинг бошқа қоидалари ҳақида йўл-йўриқлар бериш ҳамда ходимларнинг меҳнатни муҳофаза қилишнинг ҳамма талабларига риоя этишларини доимий равишда текшириб бориш вазифаси иш берувчи зиммасига юклатилади.

Меҳнат муҳофазасида қуйидаги асосий тушунчалар қўлланилади:

жамоавий ҳимоя воситалари — тузилиши ёки вазифаси жиҳатидан ишлаб чиқариш биноси ва ишлаб чиқариш жараёни билан боғлиқ бўлган, ходимларга зарарли ишлаб чиқариш омили ва (ёки) хавfli ишлаб чиқариш омили таъсирининг олдини олиш ёки уни камайтириш, шунингдек ифлосланишлардан ҳимоя қилиш учун мўлжалланган техник воситалар ва бошқа воситалар;

зарарли ишлаб чиқариш омили — таъсири ходимнинг касб касаллигига чалинишига

олиб келиши мумкин бўлган ишлаб чиқариш омили;

иш ўрни — меҳнат фаолияти жараёнида ходимнинг доимий ёки вақтинчалик бўлиш жойи;

ишлаб чиқариш фаолияти — маҳсулот ишлаб чиқариш, хом ашёни қайта ишлаш, ишлар бажариш, хизматлар кўрсатиш чоғида амалга ошириладиган ҳаракатлар йиғиндиси;

ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодиса — ходимнинг иш берувчининг ҳудудида ҳам, унинг ташқарисида ҳам ўз меҳнат вазифаларини бажариши билан боғлиқ ҳолда, шу жумладан иш берувчи томонидан берилган транспортда иш жойига келадиган ёки ишдан қайтаётган вақтда меҳнатда майиб бўлишига ёки соғлиғининг бошқача тарзда шикастланишига олиб келган ва ходимни бошқа ишга ўтказиш заруратига, у касбга оид меҳнат қобилиятини вақтинча ёки турғун йўқоти-

шига ёхуд вафот этишига сабаб бўлган ҳодиса;

касб касаллиги — ходимнинг унга зарарли ишлаб чиқариш омили ёки хавfli ишлаб чиқариш омили таъсири натижасида юзага келган ва унинг касбга оид меҳнат қобилиятини вақтинча ёхуд турғун йўқотишига сабаб бўлган ўткир ёки сурункали касаллиги;

меҳнат шароитлари — меҳнатни амалга ошириш чоғидаги ижтимоий ва ишлаб чиқариш омиллари йиғиндиси;

меҳнатни муҳофаза қилиш — меҳнат жараёнида инсоннинг хавфсизлигини, ҳаёти ва соғлиғи, иш қобилияти сақланишини таъминлашга доир ҳуқуқий, ижтимоий-иқтисодий, ташкилий, техникавий, санитария-гигиена, даволаш-профилактика, реабилитация тадбирлари ҳамда воситалари тизими;

меҳнатда майиб бўлиш —

ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодиса оқибатида ходимнинг касбга оид меҳнат қобилияти-ни вақтинча ёки турғун йўқотиши;

ноқулай ишлаб чиқариш омиллари — зарарли ишлаб чиқариш омилининг ва (ёки) хавfli ишлаб чиқариш омилининг мавжудлиги;

хавfli ишлаб чиқариш омили — таъсири ходимнинг шикастланишига олиб келиши мумкин бўлган ишлаб чиқариш омили;

шахсий ҳимоя воситалари — ходимга зарарли ишлаб чиқариш омили ва (ёки) хавfli ишлаб чиқариш омили таъсирининг олдини олиш ёки уни камайтириш, шунингдек ифлосланишлардан ҳимояланиш учун фойдаланиладиган техник воситалар ва бошқа воситалар.

Лиолеум материаллари-ни ишлаб чиқаришнинг асо-сий технологик босқичларида ишлашда хавфсизлик қоидала-рига қатъий риоя қилиш зарур.

VIII. ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИНИ
ИНТЕРНЕТ ТАРМОҒИ ОРҚАЛИ ДАВЛАТ
РЎЙХАТИДАН ЎТКАЗИШ МЕХАНИЗМИ

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2013 йил 25 ноябрдаги 312-сонли “Тадбиркорлик субъектларини интернет тармоғи орқали давлат рўйхатидан ўтказиш механизми жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори билан мамлакатимизда 2014 йилнинг 1 январдан бошлаб тадбиркорлик субъектларини Интернет тармоғи орқали давлат рўйхатидан ўтказиш механизми жорий этилди.

Унга қўра, электрон рўйхатдан ўтказиш таъсис ҳужжатларини масофадан туриб ва интерактив расмийлаштириш йўли билан намунавий шакллар асосида тайёрлаш имконияти бўлган Ўзбекистон Республикаси интерактив давлат хизматлари ягона портали орқали амалга оширилади. Электрон рўйхатдан ўтказишда зарур ҳужжатларни илова қилган ҳолда рўйхатдан ўтказиш учун ариза бериш, шунингдек рўйхатдан ўтказилган

таъсис ҳужжатларини ва тадбиркорлик субъектларининг давлат рўйхатидан ўтказилганлиги тўғрисидаги гувоҳномани бериш электрон рақамли имзодан фойдаланган ҳолда амалга оширилади.

ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИНИ ДАВЛАТ РЎЙХАТИДАН ЎТКАЗИШ МЕХАНИЗМИ

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 28 октябрдаги «Тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш ва ҳисобга қўйиш тизимини такомиллаштириш тўғрисида» ги ПҚ-2646-сонли қарорига мувофиқ, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 9 февралдаги 66-сонли қарори билан тасдиқланган “Тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш” тартиби тўғрисидаги Низом асосида амалга оширилади.

IX. ЯНГИ ТАШКИЛ ЭТИЛГАН ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИНИ МОЛИЯЛАШТИРИШ ТАРТИБИ

Бугунги кунда банклар томонидан тадбиркорларликни ривожлантириш учун кенг имкониятлар яратилган бўлиб, молиялаштириш дастурлари доирасида банклар томонидан турли хилдаги кредитлар таклиф этилмоқда.

Кредитларининг турлари бизнесни ривожлантириш, унинг рақобатбардошлигини таъминлаш билан боғлиқ бўлган исталган масалаларни ҳал қилишга имкон беради.

Кредит тақдим этиш тўғрисидаги қарор қабул қилишда банк мижознинг ҳақиқий ҳолати тўғрисидаги маълумотларга асосланади. Бунда эътибор расмий кўрсаткичларга эмас, балки молиялаштириш назарда тутилган бизнеснинг ривожла-

ниш истиқболларига қаратилади.

КРЕДИТ ОЛИШ УЧУН КЕРАКЛИ ҲУЖЖАТЛАР:

- кредит олиш учун ариза (кредит муддати, фоизи, мақсади кўрсатилган ҳолда);

- бизнес-режа (маҳсулот турлари, ишлаб чиқариш технологиялари, сотиб олинган ёки ижарага олинган асбоб ускуналар рўйхати, хом ашё заҳиралари, маҳсулотга бўлган талаб, ишлаб чиқариш самарадорлиги кўрсатилади);

- корхона ташкил қилинганлиги тўғрисидаги ҳужжатлар (гувоҳнома, Устав);

- таъминот ҳужжатлари (гаровга қўйиладиган кўчма ва кўчмас мулк, кафиллик).

ФЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. «Линолеум. Паркет. Массив. Ламинат. Выбор, монтаж»
Подробнее: Дервянков В.С., Преображенский А.Б.
2. “Линолеум - свойства, виды, производители” [Электронный ресурс] / сайт <https://mirpola-dekora.com.ua/a-107-linoleum-svoystva-vidy-proizvoditeli>
3. “Виды линолеума, все классификации” [Электронный ресурс] / сайт <https://otdelprofi.ru/info/articles/vsye-o-linoleume/>
4. “Как класть ламинат, паркет и стелить линолеум” Издательство: Клуб семейного досуга, 2012 г.
5. “Линолеум учун ёпишқоқ мастикалар, нитролаклар, нитроэмаллар ва нитромастикалар ишлаб чиқариш ходимлари учун хавфсизлик қоидаларини тасдиқлаш тўғрисида” [Электронный ресурс] / сайт <https://lex.uz/docs/1527315?query=восита>
6. “Как организовать производство линолеума” [Электронный ресурс] / сайт <https://promtu.ru/linii-proizvodstva/proizvodim-linoleum-doma>.
7. Технологическая линия для изготовления ПВХ покрытий для полов.- Промышленность полимерных мягких кровельных и теплоизоляционных строительных материалов. ВНИИЭСМ. М., 1979, вып. II, с.20-21.
8. Горшков С.В. Модифицирование ПВХ пластизолой полимеризационноспособными соединениями.- Дк., М., 1981.
9. Сатторов З.М. Экология. – Т.:Sano-standart, 2018. – 362 б.
10. Сатторов З.М. Курилиш экологияси. – Т.:Sano-standart, 2017. – 364 б.

“ЎЗСАНОАТҚУРИЛИШБАНК” АТБ

Манзил: 100000, Тошкент шаҳри.
Шаҳрисабз кўчаси 3-уй.

Мўлжал: “Ўзбекистон почтаси”,
“Ucell” бош офиси.

Алоқа учун: + 998 (78) 120-35-94

E-mail: info@uzpsb.uz

Сайт: sqb.uz

“ЎЗҚУРИЛИШМАТЕРИАЛЛИТИ” МЧЖ ИЛМИЙ- ТАДҚИҚОТ ВА ИНЖИНИРИНГ МАРКАЗИ.

Манзил: Тошкент шаҳри, Тафаккур кўчаси,
68-А уй.

Мўлжал: Дўстлик боғи,
“Ичан қалъа” меҳмонхонаси

Алоқа учун: (71) 254–92–01

E-mail: info@uzqmliti.uz

Сайт: uzqmliti.uz

**Линолеум маҳсулотлари ишлаб
чиқариш бўйича амалий услубий қўлланма**

Компьютерда тайёрловчилар:
Эрматов Ф., Алимжонов С.

Дизайнер:
Эрматов Ф.